

REPUBLIKA E KOSOVËS - РЕПУБЛИКА КОСОВО - REPUBLIC OF KOSOVO
GJYKATA KUSHTETUESE
УСТАВНИ СУД
CONSTITUTIONAL COURT

Priştine, 7 Şubat 2019
Nr. Ref.: AGJ1320/19

KARAR

Başvuru No: KO162/18

Başvurucu

Kosova Cumhuriyeti Meclis Başkanı

Kosova Cumhuriyeti Meclis Başkanı'nın 24 Ekim 2018 tarih ve 06/2156/DO-1156 sayılı yazısı ile sunulan anayasa değişiklik önergesinin teyidi

KOSOVA CUMHURİYETİ ANAYASA MAHKEMESİ

Mahkeme Heyeti:

Arta Rama-Hajrizi, Başkan
Bajram Ljatifi, Başkanvekili
Bekim Sejdiu, Üye
Selvete Gërzhaliu-Krasniqi, Üye
Gresa Caka-Nimani, Üye
Safet Hoxha, Üye
Radomir Laban, Üye
Remzije Istrefi-Peci, Üye
Nexhmi Rexhepi, Üye

Başvurucu:

1. Kosova Cumhuriyeti Meclis Başkanı (bundan böyle: başvuru), Kosova Cumhuriyeti Meclisi'nin 80 (seksen) milletvekili tarafından yapılan bir

anayasa değişiklik önergesi ile ilgili olarak 06/2156/DO-1156 sayılı yazı (bundan böyle: önerilen değiştirge) eşliğinde Kosova Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'ne (bundan böyle: Mahkeme) bir başvuru teslim etmiştir.

Başvurunun Konusu

2. Başvurunun konusu, önerilen değiştirgenin Anayasa'nın II. Kısmında güvence altına alınmış olan hak ve özgürlükleri kısıtlayıp kısıtlamadığı hakkında anayasal denetimin yapılması talebidir.
3. Önerilen değiştirgede şunlar belirtilmiştir:

22. maddenin 8. fıkrasından sonra aşağıdaki 9. fıkranın eklenmesi:

(9) Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi.

İlgili Hukuk

4. Başvuru Anayasa'nın 113.9 madde fıkrası ile 144. madde fıkrasına, 03/L-121 sayılı Kosova Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi Hakkında Kanunun (bundan böyle: Kanun) 20 ile 54. maddelerine ve Kosova Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (bundan böyle: İçtüzük) 78. kuralına dayandırılmıştır.

Başvuru Süreci

5. Başvurucu (Kosova Cumhuriyeti Meclis Başkanı) 24 Ekim 2018 tarihinde 06/2156/DO-1156 sayılı yazı ile Mahkeme'ye başvurarak anayasa değişiklik önergesinin Anayasa'nın II. Kısmında güvence altına alınmış olan hak ve özgürlükleri kısıtlayıp kısıtlamayacağı hususunda önceden anayasal denetim yapılmasını talep etmiştir.
6. Mahkeme Başkanı 25 Ekim 2018 tarihinde Üye Safet Hoxha'yı raportör yargıç olarak görevlendirmiş, üyeler Arta Rama-Hajrizi (başkan), Remzije Istrefi-Peci ve Nexhmi Rexhepi'den oluşan ön inceleme heyetini belirlemiştir.
7. Mahkeme, başvurunun kaydedildiğini 26 Ekim 2018 tarihinde başvurucuya bildirmiştir. Mahkeme başvurucudan bu tebligattan birer nüshanın Meclis'in bütün milletvekillerine sunulmasını, bu şekilde milletvekillerinin de bahse konu başvuruyla ilgili olası yorumlarını Mahkeme'ye bildirmelerinin sağlanmasını talep etmiştir.
8. Aynı tarihte başvurudan birer nüsha Kosova Cumhurbaşkanı'na, Kosova Cumhuriyeti Başbakanı'na ve Ombudsmana gönderilmiştir. Mahkeme bu tarafların hiçbirinden herhangi bir yorum almamıştır.
9. Mahkeme Heyeti 10 Aralık 2018 tarihinde başvuruyu görüşüp oybirliğiyle başvurunun kabul edilirdi olduğuna ve Anayasa'nın II. Kısmında güvence altına alınmış olan hak ve özgürlüklerin önerilen anayasa değişikliği ile kısıtlamadığına hükmetmiştir.

Olguların Özeti

10. Avrupa Konseyi 11 Mayıs 2011 tarihinde Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesini (bundan böyle: Sözleşme) kabul etmiştir. Sözleşmenin amacı kadınları şiddetin her şeklinden korumak ile kadınlara yönelik ve aile içi şiddeti önlemek, bunlara ilişkin cezai kovuşturmayı yürütmek ve bu olguları bertaraf etmektir.
11. Sözleşme diğerlerine ilaveten temel haklar, eşitlik ve ayrımcılık karşıtı hususları, devletin yükümlülüklerini ve bu sözleşmenin kapsamında olan şiddet fiillerini önleyecek önlemlerin alınmasını, soruşturulmasını, cezalandırılmasını ve tazminatın sağlanmasını, kanun yollarını, tümleşik politikaları ve verilerin toplanmasını, soruşturma hususları ile cezai kovuşturma ve koruyucu önlemlere ilişkin hususları öngörüp düzenler.
12. Dahası Sözleşme, nihai hükümlerde dolayısıyla 73. maddede [Bu Sözleşmenin etkileri] şunlar öngörülmüştür:

Bu Sözleşmenin hükümleri, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddeti önlemeye ve bunlarla mücadeleye çalışan kimselere daha uygun haklar tanıyan veya tanıyacak olan iç hukuk hükümlerinin ve halen yürürlükte olan veya yürürlüğe girme ihtimali bulunan bağlayıcı uluslararası enstrümanların hükümlerinin uygulanmasını engellemeyecektir.

13. Kosova Meclisi'nin 80 (seksen) milletvekili 22 Ekim 2018 tarihinde Kosova Cumhuriyeti Meclis Başkanı'na Anayasa'nın 22. maddesinin [Uluslararası Anlaşma ve Belgelerin Doğrudan uygulanması] değişikliğine ilişkin değişiklik önerisini sunmuşlardır. Bu önergede *Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi* hakkında maddeye (9.) fıkranın eklenmesi önerilmiştir.
14. Başvurucu (Kosova Cumhuriyeti Meclis Başkanı) 24 Ekim 2018 tarihinde Anayasa'nın 113.9 ve 144.3 madde fıkraları uyarınca Anayasa değişikliği önergesiyle ilgili olarak Mahkeme'ye başvurmuştur. Başvurucu, Mahkeme'den önerilen anayasa değişikliğinin Anayasa'nın II. Kısmında güvence altına alınmış olan hak ve özgürlükleri kısıtlayıp kısıtlamadığı konusunda anayasal denetimin yapılmasını talep etmiştir.

Başvurunun Kabul Edilirliği

15. Mahkeme, başvuru hakkında bir hükme varabilmesi için öncelikle Anayasa'da belirtilmiş ve Kanun ile İÇTÜZÜK'te ayrıntıları verilmiş olan kabul edilirlilik koşullarını yerine getirip getirmediğini değerlendirmek durumundadır.
16. Mahkeme öncelikle başvurunun yetkili bir tarafça yapılıp yapılmadığını değerlendirip, ikinci bir husus olarak önerilen değişiklik hakkında anayasal denetim yapma yetkisine sahip olup olmadığını belirlemesi gerekir.
17. Mahkeme, Anayasa'nın 113.9 madde fıkrası uyarınca

Kosova Meclisi Başkanı, verilen anayasal değişiklik önergelerinin Mecliste onaylanmasından önce, önergeye başvurmalıdır.

18. Mahkeme, Meclis Başkanı Sn. Kadri Veseli'nin değişiklik önergesini teslim ederek başvurunun Anayasa'nın 113.9 madde fıkrası uyarınca yapılmış olduğunu tespit etmiştir.

19. Mahkeme devamında Anayasa'nın 113.9 madde fıkrası uyarınca kendisinin

değişiklik önergelerinin bu Anayasanın II. Kısımında güvenceye bağlanmış hak ve özgürlükleri kısıtlamadığını belirlemesi gerektiğini hatırlatır.

20. Netice itibariyle Mahkeme'nin önerilen değişikliğin Anayasa'nın II. Kısımında güvence altına alınmış olan hak ve özgürlükleri kısıtlayıp kısıtlamadığını değerlendirme yetkisine sahiptir.

21. Bu şekilde yetkili tarafça teslim edildiği ve Mahkeme'nin başvuruyu görüşmeye yetkisi olduğuna göre başvuru, Anayasa'nın 113.9 madde fıkrası gereğince kabul edilir niteliktedir.

Anayasal Denetimin Kapsamı

22. Yukarıdaki "Başvuru Süreci" bölümünde belirtildiği gibi, başvuru değişikliği önergesini Mahkemeye sunmuştur.

23. Bu nedenle, en üst hukuki hüküm olarak Anayasaya, değişiklik önergeleri durumunda resmiyet ve ciddiyet içerisinde riayet edilmelidir. Bu konuyla ilgili hukuki güvence gerekliliğine dikkati çeken Mahkeme, Anayasanın VIII. Kısımındaki Genel Esaslara ilişkin 112. madde uyarınca "*Anayasa Mahkemesi, Kosova Cumhuriyetinde Anayasa ve yasaların Anayasa uygunluğunu yorumlanmasını yapan nihai otoritedir*" (bkz. KO44/14, Başvurucu: *Kosova Cumhuriyeti Meclis Başkanı*, 31 Mart 2014 tarihli kararın 24. paragrafı).

24. Mahkeme bu doğrultuda herhangi bir anayasa değişikliği önergesinin Anayasa'nın 144.3. madde fıkrası uyarınca anayasal denetimin, Anayasa'nın II. Kısım [Temel Hak ve Özgürlükler] 21. maddesi gereğince bu kısımda insan hak ve özgürlükleri zikredilmiş olduğundan, Kosova Cumhuriyeti hukuk düzeninin kapsayacak şekilde ele alınması gerektiğini teyit eder (Bkz. KO29/12 ve KO48/12 sayılı başvuru, başvuru: *Kosova Cumhuriyeti Meclis Başkanı*, 20 Temmuz 2012 tarihli karar; ayrıca bkz. KO61/12 sayılı başvuru, başvuru: *Kosova Cumhuriyeti Meclisi Başkanı*, 31 Ekim 2012 tarihli kararın 18. paragrafı; ayrıca bkz. KO44/14, başvuru: *Kosova Cumhuriyeti Meclis Başkanı*, 31 Mart 2014 tarihli karar).

25. Mahkeme ayrıca, Anayasa'nın 21. maddesinin, "*özgürlük, barış, demokrasi, eşitlik, insan haklarına saygı, hukukun üstünlüğü, ayrımcılığının yapılmaması, mülkiyet hakkı, çevre koruma, sosyal adalet, çoğulculuk, devlet yetkilerinin paylaşımı ve piyasa ekonomisi ilkelerine dayanır*" şeklinde olan 7.1 madde fıkrasıyla birlikte okunması gerektiği görüşündedir.

26. Mahkeme, önerilen değişikliğin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadına uygun olarak yorumlanmasını gerektiren ve Anayasa'nın 53. maddesinden [İnsan Hakları Hükümlerinin Yorumlanması] kaynaklanan yükümlülüklere uygun olduğunu belirlemiştir.
27. Bu nedenle, önerilen değişikliklerin anayasal denetimi esnasında bu Mahkeme, sadece II. Kısımda yer alan insan hak ve özgürlüklerini değil, aynı zamanda Anayasa metninin tamamında yer alan Anayasa'nın ruhunu da dikkate alır. (bakınız: Örnekler No. KO29/12 ve KO48/12 sayılı başvurular, başvuru: *Kosova Cumhuriyeti Meclisi Başkanı*, 20 Temmuz 2012 tarihli karar).
28. Mahkeme, yukarıda belirtilenlerin ışığında önerilen değişikliği ele alacaktır.

Önerilen değişiklik: Anayasa'nın 22. maddesinin yeni (9.) fıkrası

29. Anayasa'nın 22. maddesi [Uluslararası Anlaşma ve Belgelerin Doğrudan Uygulanması] şunları öngörmüştür:

Aşağıdaki uluslararası anlaşma ve belgelerle güvence altına alınmış olan insan hak ve özgürlükleri, bu anayasayla de güvencesi sağlanmış olup, Kosova Cumhuriyetinde doğrudan uygulanır ve yasa ya da kamu kuruluşlarına ait diğer yasal hükümlerle çelişmesi durumunda, aşağıdaki belgelerin önceliği vardır:

- (1) *Evensel İnsan Hakları Sözleşmesi;*
- (2) *Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerini Koruma Sözleşmesi ve Protokolleri;*
- (3) *Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ve Protokolleri;*
- (4) *Avrupa Konseyi Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesi;*
- (5) *Her Türü Irksal Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi;*
- (6) *Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi;*
- (7) *Çocuk Hakları Sözleşmesi;*
- (8) *İşkence, Vahşet, İnsanlık dışı ve Onur Kırıcı Ceza ve Muamelelere Karşı Sözleşme.*

30. Mahkeme önerilen değişikliğin 22. maddenin 8. fıkrasından sonra yeni bir fıkranın eklenmesini, dolayısıyla aşağıda belirtildiği şekilde 9. fıkranın da eklenmesini öngördüğünü hatırlatır:

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi

80 (seksen) milletvekili tarafından belirtildiği şekilde değişiklik önergesinin gerekçeleri

31. Değişik önergesi verenler önerilen değişikliğin kadınlara ve aile içi şiddete karşı şiddet alanında önemli standartlar oluşturduğunu ve “kadınları her türlü şiddetten korumayı ve kadınlar yönelik ve aile içi şiddeti önleme, hakkında cezai kovuşturmayı ve ortadan kaldırmayı” amaçladığını iddia etmişlerdir.

32. Değişiklik önergesi verenler, bu Sözleşme ile “*Kosova Cumhuriyeti devletinin, kadına yönelik herhangi bir şiddete sıfır tolerans gösterme taahhüdüne ilişkin iradesini ortaya koyduğu*” kanısındadır.
33. Değişik önergesi sahiplerine göre, “*bu Sözleşme'nin öngördüğü insan haklarının ihlal edilmesine yanıt vermemesi halinde şekilde devletin sorumluluğu olmalıdır*”.
34. Bu değişikliği öneren milletvekilleri ayrıca, bu Sözleşme aracılığıyla “*genital sakatlama, zorla evlendirme, işkence, zorla kürtaj ve kısırlaştırma*” gibi suçlara karşı da müeyyide getirilmiş olduğu görüşündeler. “*Bu, devletimizin ilk kez bu ceza suçlarını hukuk sistemimize dahil edeceği ve ceza kanununun bir parçası olan diğer fiilleri destekleyeceği anlamına gelir. Bu Sözleşme ile toplum davranışını, kadına yönelik şiddeti kabul edilebilir kılan cinsiyet rolleri ve stereotipilerini, mağdurlarla çalışan profesyonellerin eğitimlerini değiştirmeye çalışacağız [...]*”.

Önerilen Değişiklik Hakkında Anayasa İnceleme

35. Mahkeme, II. Kısımda açıkça yer alan haklara ek olarak önerilen değişikliğin Anayasa'nın 22. maddesine [Uluslararası Anlaşma ve Belgelerin Doğrudan Uygulanması] uyumluluğunu da değerlendirmek zorunda olduğunu hatırlatır.
36. Mahkeme bu çerçevede Anayasa'nın 22. maddesinde [Uluslararası Anlaşma ile Belgelerin Doğrudan Uygulanması] kapsanmış olan uluslararası belgelerle güvence altına alınan insan temel hak ve özgürlüklerin doğrudan uygulanabilir ve Kosova Cumhuriyetinin hukuk düzeninin bir parçası olduğunu belirtir.
37. Mahkeme, Meclis'in seksen (80) milletvekili tarafından önerilen değişiklikle başvurusunun Anayasa'nın 22. madde [Uluslararası Anlaşma ve Belgelerin Doğrudan Uygulanması] 8. fıkrasından sonra yeni bir fıkranın, dolayısıyla (9) *Kadına Yönelik Şiddeti ve Aile İçi Şiddeti Önleme ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi* ” fıkrasının da eklenmesini önerdiğini tespit etmiştir.
38. Mahkeme, doğrudan uygulanabilir olan uluslararası belgelerin, biri diğerini yok saymadıklarını ve Anayasa'nın II. Bölümünde belirlenen diğer hükümlerin öngördüğü hak ve özgürlükleri azaltmadığını veya sınırlamadığını belirtir.
39. Mahkeme, diğerlerinin yanı sıra aşağıdakileri öngören Sözleşmenin amacını bir kez daha hatırlatır:
 - a. *Kadınları her türlü şiddete karşı korumak ve kadına karşı şiddeti ve aile içi şiddeti önlemek, kovuşturmak ve ortadan kaldırmak;*
 - b. *Kadına karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve kadınları güçlendirmek de dahil olmak üzere, kadınlarla erkekler arasında önemli ölçüde eşitliği yaygınlaştırmak;*

- c. *Kadına karşı şiddet ve aile içi şiddetin tüm mağdurlarının korunması ve bunlara yardım edilmesi için kapsamlı bir çerçeve, politika ve tedbirler tasarlamak;*
- d. *Kadına karşı şiddeti ve aile içi şiddeti ortadan kaldırma amacıyla uluslararası işbirliğini yaygınlaştırmak;*
- e. *Kadına karşı şiddet ve aile içi şiddetin ortadan kaldırılması için bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesi maksadıyla kuruluşların ve kolluk kuvvetleri birimlerinin birbiriyle etkili bir biçimde işbirliği yapmalarına destek ve yardım sağlamak.*
40. Dahası Sözleşme, eksiksiz uygulanmasını sağlayacak şekilde devletlerin mekanizmalar geliştirerek gerekli yasal önlemlerle diğer önlemleri almalarını özellikle zorunlu kılmaktadır.
41. Mahkeme netice itibariyle Sözleşme'nin uygulanmasının, üye devletler açısından farklı türden yükümlülükler, mevzuat bakımından (yürürlükteki yasal çerçeveyi tamamlama ve değiştirme), bütçe etkileri bakımından vb. türden yükümlülükler getirdiğini ortaya koymak ister.
42. Sözleşme, diğerlerinin yanı sıra, veri toplama ve aramayı gerektiren, bu Sözleşme hükümleri kapsamına giren mağdurlar veya her türlü şiddet failleri ile ilgilenen profesyonellerin eğitimlerine ilişkin kapsamlı ve koordine edilmiş politikaların oluşturulması ihtiyacını belirtir.
43. Bu Sözleşmenin hükümleriyle ayrıca uluslararası standartlara uygun izleme mekanizmalarının, uzmanlaşmış destek hizmetlerinin, mağdur barınaklarının, yasal önlemlerin kabul edilmesini öngörümüştür.
44. Sözleşme ayrıca, yükümlülüklerini yerine getirmeyen devlet makamlarına karşı medeni hukuk yollarının da hizmete konmasını öngörmüştür. Dahası Sözleşme'nin 30. maddesi [Tazminat], ciddi bedensel yaralanma veya sağlık bozukluğu yaşayan mağdurlar için devletlerden uygun tazminatın ödenmesini de belirlemiştir.
45. Mahkeme, aynı zamanda değişiklik önerisini getirenlerin Sözleşme'nin uygulanmasının doğuracağı mali sonuçlar veya bunun uygulanması için oluşturulması gereken mekanizmalar ve kurumlar hakkında herhangi bir ön inceleme sunmadıklarını da belirlemiştir.
46. Bu hükümler açık bir şekilde yüksek mali etkiler doğurur, bu da maliyetin uygun bütçe çerçevesinde değerlendirilmesi ve kapsanması gerektiği anlamına gelir.
47. Yukarıdaki açıklamaların ışığında Mahkeme, Avrupa Konseyi'ne üye devletler arasında bile Sözleşme'nin kabul edilmesi ve kabul edilme şekli hakkında farklı görüşler bulunduğunu belirlemiştir.
48. Mahkeme devamında Sözleşme'nin 11 Mayıs 2011 tarihinde Türkiye'de Avrupa Konseyi tarafından kabul edildiğini ve Avrupa Konseyi'nin otuz üç (33) üye ülkesi tarafından onaylandığını, on üç (13) devletin sadece

imzaladığını, yirmi bir (21) devletin bu Sözleşme'nin belirli hükümlerinin uygulanmasına ilişkin çekincelerini ifade ettiklerini gözlemlemiştir. Bazı hükümlerin uygulanması konusunda devletlerin dile getirdikleri çekincelerin çoğu esas olarak bu Sözleşmenin 30. maddesi [Tazminat] ve 44. maddesi [Yetki Alanı] ile ilgilidir.

49. Mahkeme ayrıca Anayasa'nın aşağıdakileri öngören 7. maddesini [Değerler] hatırlatır:

1. Kosova Cumhuriyetinin Anayasal Düzeni özgürlük, barış, demokrasi, eşitlik, insan haklarına saygı, hukukun üstünlüğü, ayrımcılığın yapılmaması, mülkiyet hakkı, çevre koruma, sosyal adalet, çoğulculuk, devlet yetkilerinin paylaşımı ve piyasa ekonomisi ilkelerine dayanır.

2. Kosova Cumhuriyeti, demokratik toplumun gelişimi için temel değer olarak cinsiyet eşitliğini, siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel ve sosyal yaşamın diğer alanlarında kadın ve erkeklerin eşit fırsatlarla katılımını sağlar.

50. Mahkeme, önerilen değişikliğin bu değerlerin zenginleşmesine yol açtığını değerlendirmiştir.

51. Yukarıda belirtilenler ışığında Mahkeme, değişiklik önergesi metninin Anayasa'nın II. Kısmında belirtilen hak ve özgürlüklerin hiçbirini azaltmadığını değerlendirmiştir. Dahası bu, bahse konu hakları daha da ilerletir ve geliştirir.

52. Mahkeme, Anayasa'nın 144. madde 4. fıkrası uyarınca Anayasa'da önerilen değişikliklerin Kosova Meclisi tarafından kabul edildikten sonra yürürlüğe gireceklerini değerlendirmiştir.

53. Mahkeme bu nedenle değişiklik önergesinin Anayasa'nın II. Kısmına uygun olduğunu teyit eder.

BU SEBEPLERDEN DOLAYI

Anayasa'nın 113.9 ve 144.3 madde fıkraları, Kanun'un 20. maddesi ve İçtüzük'ün 59.(1) kuralı uyarınca Anayasa Mahkemesi, 19 Aralık 2018 tarihinde yapılan oturum sonucunda oybirliğiyle:

- I. Başvurunun kabul edilir olduğunun İLANINA,
- II. Mahkeme, 80 (seksen) milletvekili tarafından önerilen ve Meclis Başkanı tarafından 24 Ekim 2018 tarihinde hakkında başvurusu yapılan değişik önergesinin Anayasa'nın II. Kısımında belirlenmiş olan hak ve özgürlükleri azaltmadığını teyidine,
- III. Kanun'un 20.4 madde fıkrası gereğince taraflara bildirilip Resmi Gazetede yayımlanmasına karar verilmiştir.
- IV. İşbu kararın derhal yürürlüğe girer.

Raportör Yargıç

Safet Hoxha

Anayasa Mahkemesi Başkanı

Arta Rama-Hajrizi